

III. RECENZJE I SPRAWOZDANIA

O. Bar Joachim i O. Zmarz Wojciech: Polska bibliografia prawa kanonicznego od wynalezienia druku do 1940 roku, Tom II za lata 1800 — 1940, Lublin 1947, s. 355 (Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Rozprawy Wydziału Kanoniczno-Teologicznego, Nr 4).

Miałbym pewne zastrzeżenia co do tytułu. Wydaje mi się w porównaniu z treścią bibliografii nieco za wąski. Trudno przecież pracę taką, jak A. Brzostyńskiego: Ochrona religii i tępienie pornografii przez ustawodawstwo polskie (Nr 370) zaliczyć do prawa kanonicznego. Dla tego uważam, że właściwszym dla omawianej bibliografii byłby tytuł: „Polska bibliografia prawa kanonicznego i prawa kościelnego”. Oddawna przecież zostało przyjęte w nauce, że „nie można prawa kanonicznego i prawa kościelnego uważać za identyczne”. „Prawo kanoniczne” — jak zaznacza Edward Rittner w swym „Prawie kościelnym katolickim” (Wyd. 3 T. I s. 3) — „obejmuje ogół przepisów wydanych przez prawodawczą władzę Kościoła”. Prawo kościelne natomiast obejmuje „ogół przepisów dotyczących stosunków kościelnych. Różnią się zatem (prawo kościelne i prawo kanoniczne) między sobą tak co do przedmiotu, jakoteż co do pochodzenia: przedmiotem prawa kościelnego są zawsze stosunki kościelne ale źródłem może być także władza państwowa... Natomiast prawo kanoniczne wychodzi zawsze od władzy prawodawczej kościelnej, atoli przedmiotem jego nie są zawsze stosunki ściśle kościelne, lecz także stosunki świeckiej natury”.

Zastrzeżenia moje co do tytułu nie naruszają w niczym wartości samej bibliografii. Wysiłek pracy włożonej przez autorów był znaczny. Świadczy o tym najlepiej wykaz przejrzanych bibliografii, dzieł zbiorowych, wydawnictw ciągłych i czasopism. Niestety niejedno uszło uwadze autorów. Z czasopism zagranicznych dotyczących prawa kościelnego nie zostało uwzględnione „Archiv für katholisches Kirchenrecht”, w którym ukazały się recenzje kilku prac polskich. Nie dotarli też autorowie do II-go tomu mojej Bibliografii historyczno-prawnej za lata 1926—1936 (nie jak mylnie podano w spisie 1938), w którym dwa pierwsze rozdziały noszą tytuł „Prawo Kościelne” i „Kościół i Państwo”.

Jest już smutnym losem wszelkich bibliografii, iż błędy i opuszczenia nie dadzą się uniknąć. W omawianej bibliografii pewne pozycje nie zawsze umieszczone zostały we właściwym dziale. Dla przykładu przy-

toczyć mogę, najlepiej mi chyba znana, bo własną rozprawę „Konstytucje cesarza Fryderyka II przeciw heretykom i ich recepcja w Polsce”. Została ona umieszczona w dziale „Historia literatury kanonistycznej” a w rozdziale „Poszczególni pisarze i działacze” (Nr 1701, 1702). Rozprawa ta winna się była znaleźć w dziale „VIII Historia prawa” a w rozdziale „4. Prawo karne”. Nie wydaje mi się natomiast aby rozdział ten był właściwym miejscem dla rozprawy Wacława Sobieskiego: *Quelques remarques sur l'histoire de la liberté de conscience en Pologne*” (Nr 2283).

Nadmienić należy, że rozprawa Franciszka Bossowskiego (Nr 2232) „*Suntne in iure Romano suadente usu forensi audientiae episcopalis, quaedam praecepta ad instar iuris privati hebraici introducta?*” jest, o czym autorowie nie wspominają, odbitką z X tomu „Rocznika Prawniczego Wileńskiego” (s. 43—76), a równocześnie tłumaczeniem rozprawy tegoż autora ogłoszonej w tym samym tomie „Rocznika” (s. 1—42) pt. „Czy i jaką drogą prawo żydowskie wywarło wpływ na prawo prywatne rzymskie”. Mieczysława Gębarowicza artykuł (Nr 761) w Sprawozdaniach Towarzystwa Naukowego we Lwowie pt. „Mogilno — Płock — Czerwińsk. Studia nad organizacją kościoła na Mazowszu w XI i XII w. „jest streszczeniem obszerniejszej pracy ogłoszonej pod tymże samym tytułem w „Studiach Historycznych w 30-lecie działalności profesorskiej Stanisława Zakrzewskiego”, Lwów 1934, s. 113—174. W wydawnictwie francuskim, w którym ukazała się praca Teodora Tyca: *L'immunité de l'abbaye de Wissembourg* (Nr 2167) ukazała się też praca Adama Vetulaniego: „*Le grand Chapitre de Strasbourg, des origines à la fin du XII-e siècle*”, Strasbourg 1927. Z prac Vetulaniego pominięty został w Bibliografii obszerny artykuł ogłoszony przez niego w *Dictionnaire de droit canonique*, t. 2 col. 596—629 pt. „*Les bénéfices en Pologne*”. Nie uwzględnione też zostały opublikowane przez tegoż autora w czasopiśmie francuskim „*Revue historique de droit français et étranger*” (ser. 4, tom 15, 1936 s. 343—358; tom 16, 1937, s. 461—479, 674—692) studia pt. „*Une suite d'études pour servir à l'histoire du „Décret de Gratien*”. Pominięte też zostały ogłoszone we wspomnianym czasopiśmie francuskim dwie rozprawy Mariana Jedlickiego, które winne były być wymienione w Bibliografii, mianowicie „*La création du premier archevêché polonais à Gniezno et ses conséquences au point de vue des rapports entre la Pologne et l'Empire germanique*” (ser. 4, t. 12, 1933) oraz „*Le document dit „Dagome iudex” et les relations entre la Pologne et le Saint Siège au X-e et XI-e siècles*” (ser. 4, t. 14, 1935). Wymieniona pod nr 5418 rozprawa Oskara Haleckiego ukazała się też w streszczeniu w „*Bulletin of the International Committee of Historical Sciences*, I s. 615—619. Z druków obcych dotyczących Polski wskazaćby należało na E. Maschkego: *Der Peterspfennig in Polen und dem Deutschen Osten*. (Leipzig 1933).

Układ Bibliografii jest jasny i logiczny. Nie całkiem jednak zrozumiałym dla mnie jest dlaczego w obrębie rozdziałów nazwiska autorów nie są podane w porządku alfabetycznym.

Witając tom II czekamy na zapowiadziany tom I, który zawierać będzie materiał wydany do roku 1800.

Karol Koranyi (Toruń)

Die Gesetze der Langobarden. Übertragen und bearbeitet von Franz Beyerle. Mit einem Glossar von Ingeborg Schröbler. Weimar 1947, Herman Böhlau Nachf., s. XVI + 508, 8°.

Po krótkiej przerwie spowodowanej katastrofą Rzeszy hitlerowskiej ukazał się dawno zapowiadziany a w r. 1944 oddany do druku tom z działu praw szczepowych germańskich. Nie wyszedł on już pod firmą „Akademie für Deutsches Recht”, której prezydentem był Hans Frank, nie posiada też numeracji serii Germanenrechte, Texte und Übersetzungen, której miał stanowić tom 4, jest jednak niewątpliwie kontynuacją tego wydawnictwa. Dzieło obejmuje największy i najdoskonalszy zabytek prawny okresu wczesnego średniowiecza — prawa Longobardów, tego szczepu, który wykazał szczególne uzdolnienia w dziedzinie twórczości prawnej. Beyerle, wydawca Gesetze der Burgunden w tej samej serii, oparł tekst na publikacji Bluhmego w Monumenta Germaniae Historica (1869), wprowadzając nieznaczne tylko poprawki. Zgodnie z założeniem wydawnictwa równoległe z tekstem łacińskim postępuje tłumaczenie niemieckie. Cennym ułatwieniem dla korzystania z „edyktu” jest spis treści uporządkowany według materii. Słownik wyrazów longobardzkich zamyka całość. Gruby tom, na który tu zwracamy uwagę, ukazał się w strefie okupacyjnej sowieckiej.

Józef Matuszewski (Poznań)

Gierke Julius v.: Danzigs deutsches Recht, Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Konkursrecht, t. 107 (1940), s. 161—210.

Artykuł Gierkego dlatego zasługuje na omówienie, że stawia on nauce niemieckiej program. Autor wzywa w nim do badań nad niemieckim prawem Gdańska. Moment, w którym artykuł ten ukazał się drukiem (r. 1940), wpłynął w sposób aż nadto widoczny na sformułowanie tezy o niemieckości Gdańska, jego historii i prawa. Tym momentem też chyba jedynie prof. Gierke może tłumaczyć pominięcie mileżeniem literatury polskiej, dotyczącej tego miasta. Nie może bowiem powołać się na nieznaną sobie języka polskiego jako okoliczność wyjaśniającą („Polonica non leguntur”), skoro dzieło Askenazego „Gdańsk a Polska” ukazało się m. i. także w języku niemieckim (1919).

W zmienionych warunkach politycznych okazuje się, jak zdania dające upust uczuciom patriotycznym nietrwałą wykazują wartość,